

PROMETNA POVEZANOST ZADARSKE ŽUPANIJE I IZAZOVI RAZVOJA

Bugarija, Laura

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of economics Split / Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:124:858526>

Rights / Prava: [Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International/Imenovanje-Nekomercijalno-Dijeli pod istim uvjetima 4.0 međunarodna](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-05**

Repository / Repozitorij:

[REFST - Repository of Economics faculty in Split](#)

**SVEUČILIŠTE U SPLITU
EKONOMSKI FAKULTET**

ZAVRŠNI RAD

**PROMETNA POVEZANOST ZADARSKE ŽUPANIJE I IZAZOVI
RAZVOJA**

Mentor: prof. dr. sc. Maja Fredotović

Studentica: Laura Bugarij

Split, rujan, 2023.

SADRŽAJ

1. UVOD	3
1.1. Problem i predmet rada	3
1.2. Cilj rada	3
1.3. Metode rada	3
1.4. Struktura rada	3
2. ZNAČAJ PROMETNE POVEZANOSTI ZA RAZVOJ	4
3. POLOŽAJ ZADARSKE ŽUPANIJE U PROMETNOJ MREŽI REPUBLIKE HRVATSKE	7
5. MOGUĆNOSTI RAZVOJA PROMETNE INFRASTRUKTURE U ZADARSKOJ ŽUPANIJU	11
5. KRITIČKI OSVRT	22
6. ZAKLJUČAK	28
LITERATURA	29
SAŽETAK	31
ABSTRACT	31

1. UVOD

1.1. Problem i predmet rada

Prometna povezanost i prometna infrastruktura određenog područja uvelike određuje i njegove ukupne razvojne mogućnosti, jer ga čini dijelom šireg teritorija i tržišta te omogućuje nesmetan protok ljudi i roba. U tom smislu, problem prometne povezanosti kao preduvjeta razvoja istražiti će se na primjeru Zadarske županije, i to u kontekstu hrvatskog prometnog sustava kao i prometnih koridora EU. Rad obilježava istraživanje za stolom kao i korištenje sekundarnih izvora podataka. Tijekom istraživanja koristit će se metode analize i sinteze, metode indukcije i dedukcije, usporedna metoda, prostorne analize i metoda kompilacije.

1.2. Cilj rada

Cilj rada je istražiti trenutnu prometnu povezanost Zadarske županije, razmotriti mogućnosti razvoja s obzirom na europske prometne koridore te ocijeniti kako su one valorizirane u nacionalnim i županijskim strateškim dokumentima.

1.3. Metode rada

Rad obilježava istraživanje za stolom kao i korištenje sekundarnih izvora podataka. Tijekom istraživanja koristit će se metode analize i sinteze, metode indukcije i dedukcije, usporedna metoda, prostorne analize i metoda kompilacije.

1.4. Struktura rada

Rad se sastoji od šest poglavlja. U prvom, uvodnom dijelu govori se o problemu i predmetu istraživanja, te ciljevima i metodama rada. U drugom dijelu tumači se značaj prometne povezanosti u kontekstu razvoja. Treće poglavlje govori o položaju Zadarske županije u prometnoj mreži Republike Hrvatske. U četvrtom poglavlju govori se o mogućnostima razvoja prometne infrastrukture s obzirom na europske i nacionalne planove razvoja prometa. U petom poglavlju daje se kritički osvrt na tematiku, a šesto poglavlje je zaključak.

2. ZNAČAJ PROMETNE POVEZANOSTI ZA RAZVOJ

U znanstvenim i stručnim tekstovima, često se koristi pojam "promet", koji se često povezuje s pojmovima "transport" i "prijevoz". Na drugim jezicima, ekvivalentni izrazi za "promet" su engleski "traffic", njemački "Verkehr", francuski "traffic" i talijanski "traffico". U hrvatskom jeziku, "promet" je općenitiji pojam od "prijevoza" i "transporta". Obuhvaća operacije povezane s prijevozom robe i komunikacijom, te šire aspekte kao što su međuljudski odnosi i ekonomske aktivnosti (kao što su trgovina, turizam, trgovina preko granica, itd.). "Transport" ima međunarodno značenje i širi sadržaj od pojma "prijevoz". Ovaj izraz potječe od latinske riječi "transportare", što znači "prenositi", te od novo-latinske riječi "transportus", koja znači "prijevoz" ili "prenošenje". "Prijevoz" je specijalizirana djelatnost koja koristi prometnu infrastrukturu kako bi omogućila transportne usluge. Jedna od ključnih karakteristika prometa je "prometna usluga", koja proizlazi iz premještanja ljudi i roba. Ova usluga nema materijalni oblik i ne može se skladištiti (Mrnjavac, 2002).

U najširem smislu, "promet" obuhvaća ekonomske aktivnosti vezane uz prijenos materijalnih dobara, prijevoz ljudi i prijenos informacija. U današnjem tehnološkom i ekonomskom kontekstu, promet je postao ključnim dijelom razvijenih gospodarskih sektora i igra važnu ulogu u dinamici društvenih aktivnosti (Mrnjavac, 2002).

Promet se može klasificirati prema različitim kriterijima, uključujući način prijevoza, područje, korisnika usluge, način organizacije te koncentraciju i režim. Načini prijevoza obuhvaćaju kopneni, vodeni, zračni, poštanski, telekomunikacijski, pomorski i cjevovodni promet. Područje se može podijeliti na domaći i međunarodni promet. Korisnici usluge mogu biti javni prijevoz ili prijevoz za vlastite potrebe. Način organizacije uključuje linijski, slobodan i naručeni promet, dok koncentracija i režim podrazumijevaju promet unutar naseljenih područja i promet između naseljenih područja (Šolman, 2010).

Promet se može shvatiti i kao složeni dinamički sustav koji uključuje različite podsustave, kao što su cestovni promet, željeznički promet, zračni promet, riječni promet, pomorski promet, poštanski promet, telekomunikacijski promet i cjevovodni promet. Cestovni promet, na primjer, odvija se na različitim cestovnim mrežama, uključujući državne, lokalne, mješovite i autoceste (Mrnjavac, 2002).

Razvoj prometa igra ključnu ulogu u širem kontekstu razvoja gospodarstva i društva. Od davnina se razvijao prometni sustav kako bi se olakšala komunikacija i povezivanje među ljudima. Počevši od kopnenog prometa, gdje su prvobitno životinje služile kao prijevozna sredstva, do razvoja vodenog prometa i kamenih cesta, promet je imao svoje temelje u svim segmentima društva (Igreg, 2017).

Industrijska revolucija i napredak navigacijskih tehnologija znatno su utjecali na povećanje potrebe za prijevozom. Osim što je podržavao turizam, promet je postao ključan za ekonomski rast i razvoj društva. Željezničke pruge su transformirale način putovanja i omogućile većem broju ljudi pristup prijevozu. Automobili, nekada rezervirani za bogate, postali su dostupni širokim masama zahvaljujući masovnoj proizvodnji. Dolazak zrakoplova globalno je proširio dimenzije prometa, što je rezultiralo stvaranjem posebnih prijevoznih usluga (Igreg, 2017).

Prometna povezanost igra ključnu ulogu u razvoju gradova, regija i država te doprinosi gospodarskom rastu, poboljšanju kvalitete života i konkurentnosti na globalnom tržištu (Igreg, 2017):

1. Cestovna prometna povezanost: Kvalitetna cestovna mreža olakšava prijevoz, potiče razvoj gospodarstva i omogućuje pristup udaljenim područjima. Modernizacija cesta povećava učinkovitost prijevoza i smanjuje troškove.
2. Željeznička prometna povezanost: Željeznica je ekološki prihvatljiv način prijevoza koji povezuje gradove i industrijska središta, potiče trgovinu i gospodarski razvoj te smanjuje gužve na cestama.
3. Zračna prometna povezanost: Zračni promet je izuzetno važan za međunarodnu trgovinu i ekonomski razvoj, jer omogućava brz prijevoz putnika i robe širom svijeta.
4. Morska prometna povezanost: Luka je često središte trgovine i industrije, omogućujući uvoz i izvoz robe te transport energenata poput nafte i plina, potičući globalnu ekonomsku integraciju.

Prometna povezanost također doprinosi smanjenju regionalnih dispariteta, razvoju ruralnih krajeva, kao i ravnomjernom razvoju unutar jednog područja (regije, županije i sl.).

Važan aspekt prometa odnosi se i na zahtjev omogućavanja dnevne migracije stanovnika npr. s/na posao, zadovoljavanje potrebe stanovništva za kretanjem i rekreacijom itd. Tako se

razlikuje javni (autobus, tramvaj, taxi, (podzemna) željeznica, trajekt i td) i privatni prijevoz (osobni automobil, bicikl i sl.).

U suvremenom društvu, u vrijeme klimatskih promjena i zahtjeva za što većim smanjenjem onečišćenja zraka stakleničkim plinovima, u fokus sve više dolazi i pitanje prometa u mirovanju, kao i zahtjev za intermodalnim prometnim rješenjima.

3. POLOŽAJ ZADARSKE ŽUPANIJE U PROMETNOJ MREŽI REPUBLIKE HRVATSKE

Prirodne karakteristike prostora igraju ključnu ulogu u sociogeografskom razvoju. Međutim, svi prirodno-geografski čimbenici i njihov utjecaj na razvoj i tijek prometa moraju se promatrati u kontekstu njihove međuovisnosti, budući da su ove karakteristike međusobno povezane i zajedno oblikuju opći smjer sociogeografskog razvoja (Šiljeg i sur., 2016). Osim ravnog terena Ravnih kotara i uskog priobalnog pojasa, ostatak Zadarske županije karakterizira raznolik reljef. Najznačajnija reljefna karakteristika koja je značajno utjecala na razvoj kopnenog prometa u ovom području je planinski lanac Velebit. Iako su cestovni prolazi preko prijevoja Velebita sagrađeni ranije, tek je izgradnjom autoceste A1 u 21. stoljeću ostvarena efikasna povezanost između sjevera i juga Hrvatske. Izgradnjom ove dionice autoceste postignute su nove veze i interakcije s prirodnom okolinom, značajno neutralizirajući utjecaj Velebita kao prirodne fizičke prepreke (Zadarska županija, 2021).

Također, Zadarsku županiju karakterizira izražena paralelna struktura reljefa nasuprot Dinaridima, planinskom lancu. Ova osobina je toliko značajna da se koristi u svjetskim oceanografskim i obalno-geografskim istraživanjima pod nazivom "dalmatinski tip obale". Ova raznolikost u reljefu Zadarske županije predstavlja temelj za razvoj mediteranske poljoprivrede, ribarstva i marikulture, kao i potencijal za raznoliki turizam. Jedan od najizazovnijih i povijesno značajnih projekata je izgradnja tunela Sv. Rok, što je omogućilo povezivanje teritorija Republike Hrvatske (Janković, 2020).

Položaj Zadarske županije na križanju kopnenih i morskih prometnih koridora čini je strateški važnom za Hrvatsku i šire. U nastavku će se analizirati značaj položaja Zadarske županije u prometnoj mreži Hrvatske, istražujući cestovnu, željezničku, zračnu i morsku povezanost (Šiljeg i sur., 2016).

1. Cestovna povezanost: Zadarska županija ima izvrsnu cestovnu povezanost s ostatkom Hrvatske i susjednim zemljama. Glavna autocesta A1 povezuje Zagreb i Split te prolazi kroz Zadarsku županiju, čineći je ključnom trgovinskom rutom. Osim toga, mreža regionalnih cesta omogućuje pristup udaljenim dijelovima županije i potiče razvoj turizma.

2. **Željeznička povezanost:** Željeznička infrastruktura u Zadarskoj županiji nije tako razvijena kao cestovna. Unatoč tome, pruga koja povezuje Zagreb i Split prolazi kroz županiju, omogućujući prijevoz putnika i tereta. Modernizacija i unaprjeđenje željezničke mreže mogli bi dodatno potaknuti ekonomski razvoj regije.
3. **Zračna povezanost:** Zračna luka Zadar ima ključnu ulogu u povezivanju Zadarske županije s europskim gradovima i turističkim tržištima. S godinama je postala sve važnija točka dolaska turista, što je potaknulo razvoj turizma i gospodarstva regije.
4. **Morska povezanost:** S obzirom na svoj priobalni položaj, Zadarska županija ima izvanrednu morsku povezanost. Luka Zadar služi kao ključna točka za prijevoz robe i putnika na Jadranu. Također, ova regija ima bogato razvijenu nautičku infrastrukturu, što privlači ljubitelje plovidbe (Šiljeg i sur., 2016).

Zadarska županija ističe važnost prometne povezanosti, koja je potaknuta njezinim geografskim položajem i karakteristikama reljefa. Nedavnom izgradnjom autoceste postignuta je bolja veza između unutarnjeg dijela županije, posebice Ličkog dijela, i obale. Modernizacija pomorskih luka također je olakšala povezivanje naseljenih otoka s kopnom. Razvoj kvalitetne regionalne prometne infrastrukture unutar županije ključan je za ravnomjerniji ekonomski razvoj i borbu protiv depopulacije ruralnih područja, te za stvaranje jednakih uvjeta za život u gradskim i ruralnim područjima.

Zadarska županija ima različite ceste koje povezuju različite dijelove regije, uključujući pravce Zagreb - Lika - Zadar - Split, Rijeka - Zadar - Split i Zadar - Benkovac - Knin. Te ceste povezuju brojna naselja i omogućavaju intenzivan promet na državnoj, županijskoj i lokalnoj razini. Izgradnja autoceste A1 Zagreb - Split - Dubrovnik igra ključnu ulogu u optimalnom povezivanju Zadarske županije s europskim prometnim koridorima i potiče gospodarski i demografski razvoj.

Jadranska magistrala D8 također je bitna prometnica koja nudi alternativu autocesti. Što se tiče županijskih i lokalnih cesta, postoje neasfaltirane dionice, kao što su makadamske ceste, koje čine 48,60 km županijskih i 181,97 km lokalnih cesta. Otok Ugljan i Pašman su povezani mostom, dok otoci Vir i Pag imaju most koji ih povezuje s kopnom. Županijske ceste igraju ključnu ulogu u povezivanju većih naselja, uključujući Zadar, Nin, Pag, Biograd na Moru,

Benkovac, Obrovac i Gračac, te omogućuju intenzivan lokalni promet (Zadarska županija, 2021).

Duljina autoceste A1 u Zadarskoj županiji iznosi 73 km s pet čvorišta/izlaza. Državne ceste čine 562 km, županijske ceste 566 km, a lokalne ceste 639 km. Potrebno je urediti i opremiti makadamske ceste kako bi se poboljšala sigurnost i povezanost. Promet na području županije obuhvaća autobusni prijevoz, osobne i komercijalne vozila. Grad Zadar ima potrebu za izgradnjom obilaznice koja bi smanjila opterećenje gradskih prometnica, posebno tijekom turističke sezone. Sve ceste visoke kvalitete su dio državne cestovne mreže i treba razmotriti izgradnju biciklističkih staza uz njih radi povećanja sigurnosti biciklista (Smolić, 2022).

Željeznički sustav na teritoriju Zadarske županije sastoji se od dvije međunarodne željezničke pruge i jedne regionalne pruge koja trenutno nije u upotrebi. Jedna od važnih željezničkih pruga koja prolazi kroz Zadarsku županiju je "Lička" željeznička pruga, koja povezuje glavne urbane centre Dalmacije, poput Zadra, Šibenika i Splita, s unutarnjim dijelom Hrvatske.

Što se tiče pruge Zadar - Knin (M606), trenutno se ne koristi za putnički prijevoz, dok teretni prijevoz ovisi o potrebama. Za daljnji razvoj, potrebna je obnova i elektrifikacija ove pruge. Stanje ove pruge ima značajan utjecaj na luku Zadar, koja može iskoristiti dodatne pravce za prijevoz robe i putnika, posebno "Unsku" prugu koja povezuje središnju Hrvatsku s Bosnom i Hercegovinom.

Međunarodna jednokolosiječna neelektrificirana željeznička pruga (M606) ima strateški značaj za područje Zadarske županije i razvoj luke Gaženica. Željeznička pruga (M604) Oštarije – Gospić – Knin – Split, koja također povezuje Dalmaciju s unutarnjim dijelom Hrvatske, također zahtijeva pažnju. Regionalna pruga (R103) (Martin Brod) – Razdjelna točka km 119+444 – Državna granica – Ličko Dugo Polje – Knin trenutno nije u upotrebi (Smolić, 2022).

Sveukupno gledajući, tehničko stanje pruga je nezadovoljavajuće zbog ratnih oštećenja, neodržavanja i nedostatnih investicija za modernizaciju i održavanje. To je rezultiralo smanjenjem operativne sposobnosti, sigurnosti i pouzdanosti željezničkog prometa. Uz poboljšanje cestovnih veza i povećanje broja automobila, željeznički promet postaje manje konkurentan.

Pomorski sektor, brodogradnja i ribarstvo predstavljaju značajne ekonomske grane u Zadarskoj županiji. Geoprometni položaj na obali ima ključnu ulogu u razvoju pomorskih aktivnosti u

regiji, što, nažalost, nije uvijek slučaj u Republici Hrvatskoj, pa tako ni u Zadarskoj županiji. Luka Zadar, s obzirom na svoju veličinu i važnost, spada u red luka od posebnog međunarodnog ekonomske važnosti za Hrvatsku. Pojam "luka" obuhvaća morske luke i kopnene površine povezane s morem, uključujući obalne površine, lukobrane, infrastrukturu, uređaje, i druge objekte za pristajanje brodova, ukrcavanje i iskrcavanje putnika i robe, otvorene za javni promet, koje upravlja Županijska lučka uprava Zadar (Smolić, 2022).

Izgradnjom putničke luke Gaženica, smanjen je promet u centru grada Zadra, dok se za razvoj teretnog prometa treba unaprijediti željeznička infrastruktura u županiji. Županija ima ukupno 76 luka javnog prometa, od kojih su 8 županijskog, a 68 lokalnog značaja, te 17 trajektnih pristaništa koja služe za povezivanje otočkih naselja s gradovima Zadrom i Biogradom. Nova putnička luka Gaženica, s pratećom infrastrukturom i gatovima dubokim do 15 metara, omogućila je istovremeni prijevoz putnika i vozila, uključujući trajekte i brodove različitih veličina, što pridonosi razvoju luke (Smolić, 2022).

Teretna luka Gaženica ima povoljne pomorske karakteristike, a okolni prostor pogodan je za izgradnju lučkih i industrijskih objekata. Teretna luka ima kapacitet za rukovanje oko 2,5 milijuna tona tereta godišnje i dobro je opremljena za rukovanje tekućim teretima poput stočne hrane i sojinog ulja. Struktura teretnog prometa ukazuje na industrijske funkcije i pretovar tekućih tereta u uvozu, dok se izvoz fokusira na proizvode iz zadarske i ličke regije, a unutrašnji promet podržava lokalnu potrošnju (Zadarska županija, 2021).

Putničko-trajektna luka Zadar-Grad smještena je u samom središtu grada na vrlo ograničenom prostoru, s godišnjim prometom od oko 2,7 milijuna putnika i 350 tisuća vozila, s kontinuiranim godišnjim rastom od 8%. Većinu pomorskog prometa u Zadarskoj županiji obavlja Jadrolinija, tvrtka koja je većinski u vlasništvu Republike Hrvatske i odgovorna je za pomorski prijevoz putnika, vozila i tereta na cijelom teritoriju Hrvatske (Smolić, 2022).

5. MOGUĆNOSTI RAZVOJA PROMETNE INFRASTRUKTURE U ZADARSKOJ ŽUPANIJI

Zadarska županija trenutno ima mogućnost razvijati različite načine prijevoza ljudi i tereta, s posebnim naglaskom na cestovni i pomorski promet, s potrebom ulaganja u razvoj zračnog i željezničkog prometa. Ovaj pristup bi doprinio stvaranju integriranog prometnog čvorišta koje bi u potpunosti zadovoljilo potrebe gospodarskog razvoja, posebno u turizmu (Zadarska županija, 2021).

Kako bi se Zadarska županija što učinkovitije uključila u europski prometni sustav, potrebno je poticati izgradnju cjelovitog Jadransko-jonskog prometnog koridora, poticati uvođenje novih trajektnih, brodskih i brzih brodskih ruta među otocima Zadarske županije, kao i povezivanje otoka Zadarske županije s drugim jadranskim otocima i područjima. Također, potrebno je ostvariti i staviti u funkciju projekt nove putničko-trajektne luke Gaženice kao luke od nacionalnog značaja, što se smatra najvažnijim projektom Zadarske županije koji bi stvorio novo pomorsko središte za daljnji razvoj gospodarstva, prometa i turizma.

Osim toga, treba poboljšati tehničke karakteristike postojeće željezničke pruge, planirati izgradnju brze jadranske željezničke pruge, povećati kapacitete i razinu usluge Zračne luke Zadar i Luke Zadar, posebno njenog teretnog segmenta. Zadarska županija, zahvaljujući svom povoljnom geoprometnom položaju i modernoj prometnoj infrastrukturi koja je izgrađena posljednjih 15 godina, stvorila je temelje za razvoj sveobuhvatnog gospodarskog sustava i postala je jedna od najdinamičnijih gospodarskih regija u Hrvatskoj početkom 21. stoljeća (Smolić, 2022).

Europske smjernice, kao i nacionalna prometna strategija, jasno ukazuju na potrebu postizanja održivog društva i održivog prometa. Stoga je važno prometni sustav usmjeriti prema povećanju hodanja i vožnje bicikla, upotrebi javnog prijevoza umjesto individualnih automobila, prijevozu robe željeznicom i vodenim putem, umjesto cestom. To ne znači da treba zanemariti cestovni prijevoz, već ga treba modernizirati i adekvatno opremiti kako bi zajedno sa željeznicom podržavao suvremeni prijevoz ljudi i robe. Zadarska županija postaje prepoznatljiva destinacija koja pruža laku dostupnost nacionalnim parkovima, parkovima prirode te brojnim kulturno-povijesnim područjima u bližem i daljem okruženju (Zadarska županija, 2021).

Razmatranje i implementacija novih mogućnosti za razvoj prometne infrastrukture mogu biti ključni za budući prosperitet ove regije (Šiljeg i sur., 2016):

1. Cestovna infrastruktura: Modernizacija i proširenje cestovne mreže igraju ključnu ulogu u razvoju Zadarske županije. Povećanje broja autocesta i brzih cesta omogućilo bi bolju povezanost unutar regije i s ostalim dijelovima Hrvatske. Osim toga, pametna cestovna tehnologija, uključujući sustave za upravljanje prometom i naplatu cestarina, mogla bi poboljšati prometnu učinkovitost.
2. Željeznička infrastruktura: Unaprjeđenje željezničke mreže može smanjiti ovisnost o cestovnom prijevozu i smanjiti gužve na cestama. Modernizacija postojećih pruga i izgradnja novih željezničkih linija omogućila bi brži prijevoz tereta i putnika unutar regije i prema drugim dijelovima Hrvatske i Europe.
3. Zračna povezanost: Zračna luka Zadar već igra ključnu ulogu u privlačenju turista i poslovanju, ali daljnje širenje i modernizacija zračne infrastrukture mogli bi povećati broj letova i destinacija dostupnih putnicima. To bi podržalo rast turizma i potencijalno privuklo nove investicije.
4. Morski promet: Razvoj morske infrastrukture, uključujući luke i pristaništa, ključan je za pomorsku trgovinu i nautički turizam. Poboljšana povezanost s otocima i bolja podrška za kruzere mogli bi otvoriti nove prilike za gospodarski rast.
5. Održivost i ekološki aspekti: U svim planiranim inicijativama za razvoj prometne infrastrukture, važno je naglasiti održivost. Ulaganja trebaju biti usmjerena na smanjenje negativnog utjecaja na okoliš, promicanje ekološki prihvatljivih načina prijevoza, kao što su električna vozila i obnovljivi izvori energije.
6. Digitalizacija: Uvođenje tehnoloških inovacija, poput pametnih sustava za upravljanje prometom, može značajno poboljšati prometnu učinkovitost i sigurnost.

Razvoj prometne infrastrukture u Zadarskoj županiji ne samo da će potaknuti ekonomski rast i stvaranje radnih mjesta, već će i unaprijediti kvalitetu života stanovnika. Povezanost sa susjednim regijama i zemljama također će stvoriti nove mogućnosti za trgovinu i suradnju.

Izgled modernog prometnog sustava u Republici Hrvatskoj određen je oblikom teritorija zemlje, duljinom i položajem granica, geostrateškim položajem Hrvatske u odnosu na paneuropske prometne koridore, rasporedom većih urbanih i ruralnih regija, reljefnim karakteristikama te utjecajem političkih faktora. Republika Hrvatska ima jasno definirano mjesto unutar paneuropskih prometnih koridora, s naglaskom na sljedeće koridore (Smolić, 2022):

- Koridor Vb: Rijeka – Zagreb – Budimpešta
- Koridor Vc: Ploče – Mostar – Sarajevo – Osijek – Budimpešta
- Koridor X: München – Ljubljana – Zagreb – Beograd – Solun
- Koridor Xa: Graz – Maribor – Zagreb

Spremljeni koridori usklađeni su s geoprometnim položajem Hrvatske i tradicionalnim prometnim rutama koje se protežu vodoravno i uzduž zemlje. Trenutni geoprometni položaj Zadarske županije određen je njenim smještajem duž Jadransko-jonskog prometnog koridora, koji još nije službeno priznat kao europski koridor. Ovaj prometni koridor od Trsta do Kalamate ima za cilj povezati sedam država s obalama uz Jadransko i Jonsko more, s namjerom da se integriraju njihove obalne zone i uspostavi veza između Sredozemlja i jugoistočne Europe i Turske. Trasa Jadransko-jonske autoceste, označena međunarodnim brojevima E-61, E-65 i E-80, pruža se od Trsta preko Rijeke, Zadra, Splita, Dubrovnika, Bara, Drača i Atene. Ova trasa proteže se uz istočnu obalu Jadranskog i Jonskog mora i ima ukupnu dužinu od približno 1100 kilometara, prolazeći kroz sedam zemalja: Italiju, Sloveniju, Hrvatsku, Bosnu i Hercegovinu, Crnu Goru, Albaniju i Grčku (Šiljeg i sur., 2016).

Hrvatska ima gotovo 42% ukupne dužine ovog koridora unutar svojih granica, što naglašava važnost ovog prometnog pravca za zemlju u okviru Sredozemlja. Međutim, koridor još uvijek nije potpuno funkcionalan i ostvarenje tog cilja neće se dogoditi u bliskoj budućnosti. Zadarska županija je ispunila sve potrebne uvjete za integraciju u ovaj prometni tok, uključujući izgradnju autoceste A1 i mnogih državnih i županijskih cesta (Kokić, 2019).

Zadarska županija je dobro povezana s drugim dijelovima Hrvatske u gotovo svim aspektima prometa. Unutar županije, prometna infrastruktura je visoko razvijena, iako postoji ozbiljan nedostatak u vidu nefunkcionalne željezničke veze s ostatkom Hrvatske. Ovaj nedostatak

negativno utječe na razvoj trgovinskog dijela luke u Zadru. Tijekom turističke sezone, prometna infrastruktura se suočava s velikim pritiskom, što dovodi do smanjenja sigurnosti u cestovnom i pomorskom prometu (Zadarska županija, 2021).

Važno je istaknuti ključne prednosti ovog područja, uključujući izuzetno povoljan geoprometni položaj na raskrižju jadranske longitudinalne ceste i panonsko-jadranske transverzale, kao i izvrsnu osnovnu prometnu infrastrukturu, uključujući autocestu, luku Gaženica i zračnu luku. Ovo omogućuje integrirani prijevoz i primjenu pametnih rješenja uz naprednu upotrebu informatičkih tehnologija. Međutim, trenutno postoji nekoliko ključnih problema koji opterećuju prometni sustav i općenito područje. Jedan od tih problema je potreba za izgradnjom suvremene željezničke pruge prilagođene nagibnim i brzim vlakovima, koja će biti povezana s Gaženicom, izbjegavajući promet kroz naselja i druge prometnice.

Još jedan izazov predstavlja velika emisija CO₂ i drugih štetnih plinova koju je potrebno značajno smanjiti korištenjem obnovljivih izvora energije ili ekološki prihvatljivijih goriva. Ljeti, prometna infrastruktura je opterećena visokim brojem vozila na cestama i u lukama, a također nedostaje prostora za parkiranje i mirovanje vozila. Ovaj problem dijelom proizlazi iz nedovoljne uporabe javnog prijevoza i alternativnih načina prijevoza poput bicikala i pješačkih zona. Stoga je nužno povećati dostupnost i frekvenciju javnog prijevoza (Zadarska županija, 2021).

Nedostatak parkirnih mjesta i zauzeće pješačkih zona vozilima, zajedno s problemom parkiranja na cestama, posebno je izražen i u vezi s komunalnim vezovima za brodice u Zadru i drugim lukama na kopnu i otocima. Iako su neki koraci već poduzeti kako bi se riješio ovaj problem, potrebno je intenzivirati te napore i uključiti lokalno stanovništvo i stručnjake u planiranje novih prometnih rješenja. Povećanje kapaciteta komunalnih vezova za brodice i uređenje stalnog i privremenog korištenja ovih veza ključno je za opstanak otočnog stanovništva (Janković, 2020).

Kapilarna prometna infrastruktura je nedovoljno razvijena i suočava se s izazovima zbog neprestane i guste gradnje u gradovima, a također je slabo razvijena u ruralnim područjima. Također, nedostaju javni prijevoznici sustavi između otoka, čak i unutar istih lokalnih jedinica. Reljefna raznolikost, posebno u brdsko-planinskim i otočnim dijelovima županije, zajedno s fragmentacijom naseljenih otoka, stvara izazovne okolnosti. Stoga je teško očekivati velike

prometne prekretnice koje bi odmah donijele prostorno i vremenski stabilna i kvalitetna rješenja za ove izazove. Gdje god je to opravdano i izvedivo, treba poticati poboljšanje prometne povezanosti kako bi se poboljšala dostupnost roba i usluga (Matulj, 2016).

U tom smislu, treba uložiti napore u poboljšanje veza između otoka i kopna, kao i između otoka međusobno, posebno onih koji su susjedni ili pripadaju istim jedinicama lokalne samouprave. To bi se moglo postići primjenom modernih brodova koji koriste ekološki prihvatljiva goriva. Također, postoje i druga moguća rješenja, kao što je izgradnja mosta koji bi povezao otok Pašman s kopnom, što bi moglo poslužiti kao sredstvo za revitalizaciju tih otoka, a istovremeno očuvalo njihovu otočnost, kao što je slučaj s otokom Pagom (Janković, 2016).

Plan razvoja Zadarske županije za razdoblje od 2021. do 2027. usklađen je s nekoliko ključnih nacionalnih strategija i planova. To uključuje Strategiju razvoja prometa Republike Hrvatske za razdoblje od 2017. do 2030., Strategiju i Akcijski plan zaštite prirode Republike Hrvatske za razdoblje od 2017. do 2025., Strategiju gospodarenja otpadom Republike Hrvatske, Plan gospodarenja otpadom Republike Hrvatske za razdoblje od 2017. do 2022., Strategiju prilagodbe klimatskim promjenama u RH za razdoblje do 2040. s pogledom na 2070. godinu, Integrirani nacionalni energetske i klimatski plan za Republiku Hrvatsku za razdoblje od 2021. do 2030., te Strategiju energetske razvoja Republike Hrvatske do 2030. s pogledom na 2050. godinu. U pogledu prostornih planova, Plan razvoja Zadarske županije usklađen je s Prostornim planom Zadarske županije, kao i s Prostornim planovima gradova i općina unutar županije (Zadarska županija, 2021).

Učinkovita prometna povezanost ključna je komponenta društvenog i gospodarskog razvoja te služi kao poticaj ravnotežnom regionalnom napretku. Zadarska županija pokazuje dobru međuregionalnu povezanost, osim u domeni željezničkog prijevoza, i nedostaje joj razvoj kapilarne prometne infrastrukture i javnog prijevoza kako bi se uspostavila održiva mobilnost unutar regije.

Specifičan cilj usmjeren na poboljšanje prometne povezanosti i modernizaciju prometnih sustava za održivu i sigurnu mobilnost stavlja naglasak na cjelokupnu revitalizaciju prometnog sustava Zadarske županije. Ovo ima za cilj daljnje unaprjeđenje lokalne, međuregionalne i međunarodne povezanosti u skladu s četiri međusobno povezana prioritetna područja javnih politika: Modernizacija željezničkih pruga, promicanje integriranog urbanog i teretnog

prijevoza željeznicom, uspostava novih prometnih procesa u svim načinima prijevoza i autonomnim sustavima mobilnosti, razvoj pomorskog prometa te razvoj zračnog prometa. Napredak modernih željeznica i proširenje glavnog terminala Zračne luke Zadar, zajedno s nastavkom razvoja Luke Gaženica, pozicionirat će Zadarsku županiju među najbolje povezane regije u Europi. Nadalje, unaprjeđenje cestovne infrastrukture i organizacije cestovnog prometa kako bi se poboljšala povezanost između kontinentalnog zaleđa i glavnih gravitacijskih centara u Zadarskoj županiji, uz istovremeno poboljšanje pomorskog prometa i povezanost otoka (uključujući međuotočne veze) i povezane procese modernizacije i primjene ekološki prihvatljivih prometnih rješenja, doprinijet će cjelokupnom povećanju učinkovitosti i funkcionalnosti prometnog sustava. Ovo će predstavljati značajan korak prema postizanju klimatske neutralnosti i poticanju uravnoteženijeg regionalnog razvoja (Zadarska županija, 2021).

Vizija razvoja Zadarske županije ne može se ostvariti bez stvaranja sigurnog i poticajnog okruženja za sve stanovnike. Razlike u razini razvoja unutar Zadarske županije proizlaze iz složenih i dugotrajnih procesa i trendova koji nisu specifični samo za ovu županiju, već su prisutni i u drugim dijelovima Hrvatske. S druge strane, izazovi u područjima zelene i digitalne tranzicije, zdravstva i sigurnosti otvaraju nove mogućnosti za ova područja. Prostorna raznolikost Zadarske županije može biti privlačna, ali isto tako može predstavljati izazov za razvoj, posebno u zadarskom zaleđu, brdsko-planinskim područjima i na otocima (Smolić, 2022).

Planiranje uravnoteženog i pametnog regionalnog razvoja Zadarske županije temelji se na ostvarivanju dva glavna cilja. Prvi cilj je povećanje teritorijalne kohezije Zadarske županije i poticanje ravnomjernog i održivog razvoja, s posebnim fokusom na otoke, brdsko-planinska i potpomognuta područja. Drugi cilj je jačanje pozicije regionalnog gospodarstva, razvoj pametnih specijalizacija i razvoj pametnih gradova. Prvi cilj temelji se na prioritetima u politikama razvoja potpomognutih područja i brdsko-planinskih regija, kao i razvoju pametnih i održivih otoka (Smolić, 2022).

Demografska i ekonomska revitalizacija ruralnih, potpomognutih područja i otoka usmjerava se na razvoj pametnih sela i otoka kako bi se potaknuo lokalni gospodarski rast. Ključna ulaganja će biti usmjerena na poboljšanje lokalne prometne i komunalne infrastrukture, te uvođenje širokopojsnog interneta kao temeljnog faktora razvoja.

Zadarska županija je poznata po izvrsnoj prometnoj povezanosti, koja je ključna za opći gospodarski razvoj. Osim što je dobro integrirana s drugim regijama kroz različite vrste prometa, prometni sustav unutar županije je dobro razvijen i unaprijeđen. Međutim, najveći nedostatak prometnog sustava u ovoj regiji, posebno kada se promatra povezanost s drugim regijama, je odsustvo funkcionalne željeznice. Trenutno se radi na studiji za premještanje dijela željeznice iz naselja kako bi se omogućila izgradnja suvremene željezničke pruge prilagođene za brze vlakove. Povezivanjem željeznice s lukom Gaženica i Zračnom lukom Zadar, stvorit će se osnova za intermodalni prijevoz i multimodalno čvorište, što će Zadarsku županiju pozicionirati među najbolje povezane regije u Europi. Također, proširenje kapaciteta putničkog terminala, glavne stanice i uzletno-sletne staze Zračne luke Zadar stvorit će preduvjete za interkontinentalne letove, a razvoj mreže helidroma poboljšat će infrastrukturu za zračni promet u Zadarskoj županiji (Zadarska županija, 2021).

U cestovnom prometu Zadarske županije postoje brojni izazovi. Tijekom ljetnih mjeseci prometna infrastruktura je pod velikim pritiskom zbog visoke razine cestovnog prometa i nedostatka parkirnih mjesta, osobito za bicikliste i pješake. Urbanim područjima i nekim cestama diljem županije također se postavlja poseban izazov. Prometnice u ruralnim dijelovima županije su u lošijem stanju u usporedbi s urbanim područjima, stoga će njihova obnova poboljšati kvalitetu života lokalnog stanovništva. U budućnosti će se ulagati u razvoj prometne infrastrukture, modernizaciju postojećih prometnica te izgradnju novih, s fokusom na povećanje sigurnosti prometa i smanjenje negativnih utjecaja na okoliš. Osim investiranja u ceste, financijska sredstva će biti uložena u organizaciju cestovnog prometa, posebno promet u mirovanju. Podržavat će se projekti usmjereni na poboljšanje energetske učinkovitosti i uvođenje novih tehnologija putem razvoja i implementacije inteligentnog prometnog sustava (ITS) u Zadru kao centralnom prometnom središtu Zadarske županije i širem području. Kako bi se smanjilo opterećenje cestovne infrastrukture, bit će uloženo u razvoj biciklističkih i pješačkih staza, te će se težiti povećanju dostupnosti javnog prijevoza i alternativnih oblika prijevoza (Janković, 2020).

S razvojem luke Gaženica, nužno je nastaviti razvijati i poboljšavati pomorsku infrastrukturu i usluge. Kvalitetna pomorska infrastruktura i usluge su ključne za očuvanje otočnog stanovništva, stoga će se u narednom financijskom razdoblju nastaviti ulagati u ovo područje, uz poticanje dodatnih sadržaja za otočko stanovništvo u luci Gaženica. Uz pomorsku

infrastrukturu na otocima, bitno je povećati kapacitete komunalnih vezova za brodice i urediti stalna i privremena korist komunalnih veza duž obalnog područja Zadarske županije (Kokić, 2019).

Iako reljefna raznolikost, fragmentiranost i razasutost naseljenih otoka predstavljaju izazov za poboljšanje prometne povezanosti, potrebno je intenzivirati napore kako bi se unaprijedile veze između otoka i kopna, između otoka međusobno (kroz razvoj međuotočne povezanosti) te kako bi se bolje integrirale funkcije naselja na otocima. Ovo će zahtijevati implementaciju i razvoj sustava integriranog prijevoza putnika, poticanje ekološki prihvatljivih prometnih rješenja, posebno na otocima, i unapređenje povezanosti kopna s glavnim gravitacijskim centrima u Županiji (Zadarska županija, 2021).

Poboljšanjem prometne infrastrukture i organizacije prometnog sustava, uz uvođenje novih tehnologija, postići će se veća učinkovitost i funkcionalnost prometnog sustava tijekom turističke sezone i u izazovnim vremenskim uvjetima. Pored javnog prijevoza, mreža biciklističkih staza će također odigrati važnu ulogu u smanjenju gužvi u prometu. Njihov razvoj će pridonijeti atraktivnosti Zadarske županije kao destinacije za rekreativni i aktivni turizam.

Aktivnosti za poboljšanje prometne povezanosti i modernizaciju prometnih sustava kako bi se osiguralo održivo i sigurno prometovanje uključuju sljedeće mjere (Zadarska županija, 2021):

1. Mjera 17.1.: Unapređenje i razvoj Zračne luke Zadar te uspostava mreže heliodroma.
2. Mjera 17.2.: Poboljšanje infrastrukture i organizacije cestovnog prometa i prometa u mirovanju.
3. Mjera 17.3.: Razvoj i poboljšanje pomorske infrastrukture i pružanja usluga na moru.
4. Mjera 17.4.: Poticanje razvoja intermodalnog prijevoza i uspostava multimodalnog prometnog čvorišta.
5. Mjera 17.5.: Uvođenje sustava integriranog prijevoza putnika i promicanje upotrebe ekološki prihvatljivih prometnih rješenja.
6. Mjera 17.6.: Povećanje učinkovitosti i funkcionalnosti prometnog sustava tijekom turističke sezone i u zahtjevnim vremenskim uvjetima.

7. Mjera 17.7.: Unapređenje povezanosti među otocima te povezanosti otoka i kontinentskog zaleđa s glavnim gravitacijskim centrima u Županiji.

Potreba za promicanjem ravnomjernog i održivog razvoja Zadarske županije proizlazi iz raznolikih prirodno-geografskih karakteristika ovog područja, koja obuhvaćaju razvedenu obalu s brojnim otocima, ravničarske dijelove s Ravnim kotarima, kao i jedinice lokalne samouprave koje su označene kao brdsko-planinska i potpomognuta područja.

Konačni cilj teritorijalne kohezije jest osigurati da građani nemaju ograničen pristup javnim uslugama, stanovanju ili zapošljavanju samo zato što žive u određenom dijelu županije. Uravnoteženi i održivi razvoj županije trebao bi omogućiti stanovnicima optimalno iskorištavanje resursa i potencijala njihovih lokalnih zajednica. Osim što će se Zadar održati kao istaknuto regionalno središte, cilj je postići ravnotežni teritorijalni razvoj cijele županije i potaknuti veću suradnju jedinica lokalne samouprave u okviru kohezijske politike (Janković, 2020).

Stoga će se mjere za demografsku i gospodarsku revitalizaciju provoditi u skladu s načelima ravnomjernog i održivog razvoja županije, s posebnim naglaskom na potpomognuta brdsko-planinska područja, ruralna područja i razvoj pametnih sela. U istom smislu, kako bi se postigao ravnomjeran razvoj svih dijelova županije, primjenjivat će se mjere koje će postupno ostvariti ciljeve održivog razvoja otočnih prioritetnih područja i pametnih otoka, kao i urbanih sredina i razvoja pametnih gradova (Zadarska županija, 2021).

Većina manje razvijenih dijelova županije suočava se s istim izazovima kao i cijela županija, ali u tim manje razvijenim dijelovima, osobito u jedinicama lokalne samouprave koje su ispod prosjeka Republike Hrvatske prema indeksu razvijenosti, prepreke imaju još snažniji utjecaj na ekonomske i socijalne ishode. Povećanjem teritorijalne kohezije i promicanjem ravnomjernog i održivog razvoja poboljšat će se standard i kvaliteta života svih dijelova županije. Demografska i gospodarska revitalizacija potpomognutih i brdsko-planinskih područja temeljit će se na poboljšanju prometne, komunalne, socijalne i druge društvene infrastrukture te pratećih usluga. Naglasak će biti na razvoju širokopojasne infrastrukture i visokokapacitetskih elektroničkih komunikacijskih mreža, kao i na infrastrukturi i uslugama za podršku poduzetništvu kako bi se potaknuo razvoj lokalnih gospodarstava. Glavnu ulogu u razvoju tih područja i provedbi strateških projekata imat će zajedničke inicijative više jedinica lokalne

samouprave, s gradovima Benkovac i Obrovac koji će prednjačiti u razvoju ovih područja (Zadarska županija, 2021).

Prirodno-geografske karakteristike brdsko-planinskog područja Zadarske županije, posebno u Općini Gračac i Općini Starigrad, predstavljaju značajan potencijal za razvoj, ali istovremeno stvaraju izazove u vezi s prometnom povezanošću i pružanjem hitne medicinske skrbi, posebice u nepovoljnim vremenskim uvjetima. U budućnosti će se posebno ulagati u poboljšanje prometne infrastrukture, komunikacijske povezanosti te razvoj telemedicine i mobilnih timova za pružanje zdravstvene skrbi (Kokić, 2019).

Ovaj izazov posebno se naglašava kada razmatramo razvoj otoka općenito, a postaje još izraženiji kada razmotrimo otoke koji administrativno pripadaju Gradu Zadru. Da bi se postigao održivi razvoj otočnih područja i potaknuo razvoj pametnih otoka, potrebno je primijeniti integrirani pristup razvoju s naglaskom na demografsku i gospodarsku revitalizaciju. Ključni aspekt ovog pristupa je poboljšanje prometne i komunikacijske povezanosti. U idućem razdoblju planira se znatno ulagati u kapitalne projekte koji će obuhvatiti modernizaciju i nadogradnju lučke infrastrukture, poboljšanje morskih luka koje su važne na regionalnoj i lokalnoj razini, kao i unapređenje cestovne povezanosti (Matulj, 2016).

Iako reljefne karakteristike i razvedenost otoka predstavljaju izazove za poboljšanje prometne povezanosti, planira se dodatno unaprijediti veze između otoka i kopna, kao i međusobne veze između otoka. To uključuje razvoj "međuotočne povezanosti" kako bi se omogućila bolja integracija funkcija naselja na otocima. Osim toga, značajna ulaganja bit će usmjerena na razvoj visokokapacitetskih elektroničkih komunikacijskih mreža, što će podržati gospodarski razvoj i pružanje javnih usluga na otocima, uključujući telemedicinu, e-obrazovanje i druge e-usluge javnog sektora u skladu s konceptom pametnih otoka (Smolić, 2022).

Također, osjetljivi otočni ekosustavi će biti posebno zaštićeni i unaprijeđeni kroz daljnji razvoj vodnogospodarske infrastrukture, sustava za upravljanje otpadom te drugih ekoloških projekata s ciljem jačanja otpornosti otoka na klimatske promjene. Otočni prostori s posebnim karakteristikama postat će prepoznatljiviji po svojim proizvodima i uslugama. Paralelno s infrastrukturom, fokus će biti i na razvoju poduzetničkog okruženja i podrške poduzetništvu. U području zdravstva, planira se unaprijediti hitna medicinska skrb putem bolje dostupnosti hitne medicinske pomoći na otocima i uspostave mobilnih ambulanti. Kvaliteta i dostupnost

zdravstvenih i socijalnih usluga na otocima i u ruralnim dijelovima županije bit će poboljšane (Šiljeg i sur., 2016).

Nadalje, u skladu s OECD-ovom klasifikacijom, veliki dio naselja u Zadarskoj županiji smješten je u ruralnim područjima. Stoga će revitalizacija tih ruralnih područja i razvoj pametnih sela biti od ključne važnosti za teritorijalnu koheziju i dugoročni razvoj županije. To uključuje unapređenje prometne, komunalne i socijalne infrastrukture te pripadajućih usluga. Razvoj pametnih sela usko je povezan s razvojem brze internetske infrastrukture i komunikacijskih mreža visokih kapaciteta, a ovo će biti prioritetno područje investicija. Dodatno, poticaji za ekološku poljoprivredu, zaštitu autohtonih poljoprivrednih proizvoda te razvoj ruralnog i ekološkog turizma bit će implementirani kako bi se podržao održivi razvoj ruralnih područja (Zadarska županija, 2021).

5. KRITIČKI OSVRT

Zadarska županija, smještena na predivnoj jadranskoj obali, ima dobru prometnu povezanost s ostatkom Hrvatske i Europom zahvaljujući glavnim cestovnim pravcima i lukama poput Luke Zadar, što predstavlja ključni ekonomski i turistički resurs regije. Luka Zadar, kao važno prometno čvorište, igra ključnu ulogu u trgovini, turizmu i povezivanju s drugim obalnim destinacijama. No, unatoč ovoj vanjskoj povezanosti, unutar same županije postoje značajne razlike u razvijenosti prometne infrastrukture koje se manifestiraju kao ozbiljni izazovi za stanovnike različitih dijelova regije.

Razvoj prometne infrastrukture u Zadarskoj županiji ima ključnu ulogu u poticanju gospodarskog rasta, unaprjeđenju kvalitete života stanovnika i jačanju regionalne konkurentnosti. Međutim, trenutno stanje ukazuje na niz izazova koji zahtijevaju hitnu pažnju i ulaganja.

Jedan od ključnih problema je održavanje postojeće infrastrukture. Mnoge ceste, mostovi i prometne poveznice su u lošem stanju, što ne samo da dovodi do čestih popravaka, već i povećava troškove održavanja. Ovakvo stanje predstavlja ozbiljnu prijetnju sigurnosti svih sudionika u prometu. Drugi izazov predstavlja nedostatak adekvatnih investicija u prometnu infrastrukturu. Financijska ograničenja mogu usporiti nužne projekte za proširenje i poboljšanje cesta, te drugih ključnih prometnih objekata. Nedostatak sredstava često rezultira suboptimalnim rješenjima koja ne zadovoljavaju dugoročne potrebe.

Zadarska županija se također suočava s izazovima povezanim s turističkim razvojem. Tijekom turističke sezone, povećani promet može uzrokovati zagušenja i poteškoće za stanovnike i posjetitelje. Stoga je ključno pronaći ravnotežu između potreba turizma i svakodnevnih potreba lokalnog stanovništva.

Dok glavne ceste koje povezuju Zadar s drugim gradovima i regijama obično imaju zadovoljavajući standard, situacija na lokalnim cestama i prilazima ruralnim područjima često je znatno drugačija. Nedostatak investicija u održavanje i modernizaciju lokalnih prometnica, kao i nedostatak infrastrukture poput biciklističkih i pješačkih staza, stvara izazove za kretanje i sigurnost stanovnika u tim područjima. Osim toga, nejednaka razvijenost prometne infrastrukture unutar same županije dovodi do nejednakih perspektiva među različitim

dijelovima regije, jer ograničava pristup radnim mjestima, obrazovanju i drugim ključnim resursima.

Ova razlika u razvijenosti prometne infrastrukture naglašava potrebu za cjelovitim planiranjem i investicijama kako bi se osigurala ravnoteža i održivi razvoj cijele Zadarske županije. Kritički promišljena strategija razvoja prometne infrastrukture treba uzeti u obzir specifičnosti svakog dijela regije kako bi se osigurala pravedna povezanost, ekonomska prilika i poboljšanje kvalitete života za sve stanovnike Zadarske županije.

Glavne ceste koje povezuju Zadar s drugim gradovima u regiji i šire, poput autoceste koja je ključna za brzi pristup većim središtima u Hrvatskoj, uglavnom su u relativno dobrom stanju. Ovo omogućava glatko i učinkovito putovanje za one koji se kreću između tih odredišta te podržava ekonomsku i turističku aktivnost u Zadarskoj županiji.

Međutim, situacija na lokalnim cestama i prilazima ruralnim područjima unutar same županije je često znatno drugačija. Ovdje, loše održavanje i nedostatak adekvatne prometne infrastrukture postaju izazov za svakodnevne putnike i stanovnike ovih dijelova regije. Lokalne ceste, koje često prolaze kroz pitoreskne krajolike i vode do udaljenih sela, često su u lošem stanju. Oštećenja na kolnicima, udarci i rupe čine putovanje na tim cestama manje udobnim i ponekad čak opasnim, posebno u lošim vremenskim uvjetima.

Nedostatak biciklističkih i pješačkih staza dodatno komplicira situaciju. Sve više ljudi prepoznaje prednosti održivih načina prijevoza, poput vožnje biciklom ili hodanja, kako za svoje zdravlje tako i za okoliš. Međutim, u ruralnim područjima Zadarske županije, gdje je priroda bogata i privlačna za aktivnosti na otvorenom, nedostatak sigurnih i dobro održavanih staza ograničava tu mogućnost. To također može utjecati na turizam jer biciklisti i pješaci traže destinacije koje podržavaju njihove aktivnosti.

Ovi problemi u održavanju i infrastrukturi lokalnih cesta i prometnih prilaza ruralnim područjima Zadarske županije zahtijevaju ozbiljnu pažnju i ulaganje kako bi se poboljšali uvjeti putovanja, povećala sigurnost svakodnevnih putnika i podržao održivi razvoj regije.

Povezanost otoka s kopnom i međusobno predstavlja duboko ukorijenjen izazov u Zadarskoj županiji. Iako je regija blagoslovljena mnoštvom otoka, što dodaje njezinoj privlačnosti i bogatstvu kada je riječ o prirodnom okolišu, nedostatak funkcionalne željeznice i problemi u

trajektnom i linijskom prometu čine otoke izoliranima i stvaraju prepreke za njihov ekonomski razvoj.

Prometna infrastruktura na otocima, odnosno teretni i putnički prijevoz oslanjaju se gotovo isključivo na pomorske rute. Ovo ovisi o trajektnom prometu, koji često može biti nepouzdan i podložan vremenskim utjecajima. Tijekom loših vremenskih uvjeta ili sezonskih oluja, pristup otocima može biti značajno ograničen ili potpuno onemogućen. To ima ozbiljan utjecaj na svakodnevni život stanovnika otoka, ali i na ekonomiju, posebno u sektorima kao što su turizam i poljoprivreda.

Osim toga, otežana povezanost među otocima dodatno komplicira situaciju. Nedostatak učinkovitih poveznica između otoka ograničava mogućnosti suradnje između njih i otežava razmjenu resursa, ideja i prilika za razvoj. Ovaj aspekt povezanosti može potencijalno dovesti do ekonomske neravnoteže među otocima, s nekim otocima koji su više izolirani od drugih i suočavaju se s većim izazovima u razvoju.

U nadolazećem razdoblju, važno je ozbiljno razmotriti i uložiti napore u poboljšanje povezanosti otoka s kopnom i međusobno. To uključuje razmatranje alternativnih načina prijevoza, kao i ulaganje u modernizaciju trajektnih usluga i luka. Također, potrebno je razmotriti dugoročne strategije koje će omogućiti održivu povezanost otoka, uzimajući u obzir klimatske promjene i druge izazove. Samo poboljšanjem povezanosti otoka možemo potaknuti njihov ekonomski razvoj i osigurati bolji standard života za njihove stanovnike.

Razvoj digitalne infrastrukture u Zadarskoj županiji predstavlja ključni element za budući prosperitet regije. Širokopojasni internet i pametna prometna rješenja postaju sve važniji aspekti modernizacije i razvoja u današnjem digitalnom dobu. Osim što će znatno poboljšati upravljanje prometom i povećati sigurnost na cestama, ova investicija u digitalnu infrastrukturu otvara vrata za širok spektar gospodarskih mogućnosti kroz razvoj digitalnih usluga i tehnologija.

Uvođenjem širokopojasnog interneta na ruralnim područjima Zadarske županije, stanovnici će imati bolju povezanost s globalnom mrežom, čime će se potaknuti razvoj e-trgovine, online edukacije i udaljenog rada. To će također omogućiti inovacije u poljoprivredi i ruralnom sektoru, jer će farmeri i poduzetnici moći koristiti digitalne alate za optimizaciju svojih operacija i pristup novim tržištima.

Pametna prometna rješenja, kao što su inteligentni prometni sustavi (ITS), mogu znatno poboljšati protok prometa, smanjiti gužve i povećati sigurnost na cestama. Pametni semafori, senzori na cestama i sustavi za praćenje prometa mogu zajedno doprinijeti učinkovitijem kretanju vozila, čime se štedi vrijeme i gorivo za vozače te smanjuje opterećenje na prometnoj infrastrukturi.

Osim toga, digitalna transformacija u prometnom sektoru otvara vrata za razvoj inovativnih usluga poput električnih i autonomnih vozila te usluga dijeljenja vožnje. Gradovi u Zadarskoj županiji mogu postati laboratoriji za testiranje novih mobilnosti i prometnih rješenja, što će dodatno privući investicije i tehnološki napredak u regiju.

U konačnici, razvoj digitalne infrastrukture nije samo tehnološka investicija, već i temelj za stvaranje konkurentne i održive ekonomije te za poboljšanje kvalitete života građana Zadarske županije. Stoga je ključno usmjerenost na ovu oblast i zajednički napor kako bi se osiguralo da digitalna transformacija regije bude uspješna i korisna za sve njezine stanovnike.

Razvoj infrastrukturnih projekata često nailazi na ključnu prepreku - nedostatak potrebnih financijskih sredstava. U kontekstu Zadarske županije, koja se suočava s raznolikim izazovima u razvoju prometne infrastrukture, privlačenje investitora i uspostavljanje suradnje s nacionalnim i europskim tijelima postaju ne samo korisni, već i nužni kako bi se osigurali potrebni resursi za planirane projekte.

Jedan od ključnih koraka u privlačenju investitora je stvaranje povoljnog poslovnog okruženja i pravne sigurnosti za ulaganja. To uključuje transparentne i predvidive uvjete za investitore, jasne propise i pravila, te učinkovite administrativne procese za dobivanje dozvola i odobrenja. Također je važno da lokalna samouprava bude partner i pruža podršku investitorima tijekom razvoja projekata.

Povezivanje s nacionalnim i europskim tijelima također otvara vrata mogućnostima financiranja. Kroz sudjelovanje u različitim programima i natjecanjima, Zadarska županija može osigurati značajna sredstva za svoje infrastrukturne projekte. Pritom je ključna priprema kvalitetnih projektnih prijedloga i strategija koje će privući pažnju i podršku relevantnih financijskih institucija.

Važno je napomenuti da je investiranje u infrastrukturu dugoročna strategija koja donosi ekonomske koristi i potiče razvoj zajednice. Osim što omogućuje izravna radna mjesta i poticaj

za gospodarski rast, bolja prometna infrastruktura pridonosi i povećanju atraktivnosti regije za nove investicije te potiče turizam i trgovinu.

U suštini, suradnja s investitorima i nacionalnim te europskim tijelima postaje ključni element uspješnog razvoja infrastrukturnih projekata u Zadarskoj županiji, a transparentnost, pravna sigurnost i kvaliteta projektnih prijedloga ključni su faktori za privlačenje potrebnih financijskih resursa za održivi razvoj regije.

Razvoj prometne infrastrukture u Zadarskoj županiji ne može se promatrati kao izolirani proces, već zahtijeva blisku integraciju s drugim ključnim sektorima kao što su turizam, gospodarstvo i zdravstvo. Ova integracija je ključna kako bi se maksimizirale koristi i postigao održiv razvoj regije. U tom kontekstu, koordinacija među različitim sektorima treba biti postavljena kao visoki prioritet.

Turizam igra izuzetno važnu ulogu u Zadarskoj županiji, budući da je regija popularna turistička destinacija. Stoga je neophodno osigurati da razvoj prometne infrastrukture bude usmjeren prema potrebama turista. To uključuje poboljšanje pristupa popularnim turističkim odredištima, kao i razvoj turističkih ruta koje promoviraju kulturnu i prirodnu baštinu regije. Bolja povezanost aerodroma, luka i cesta s turističkim središtima ključna je za privlačenje turista i poticanje turističkog sektora.

Gospodarstvo Zadarske županije također će imati koristi od razvoja prometne infrastrukture. Poboljšana povezanost s ostalim dijelovima Hrvatske i Europom olakšava prijevoz roba i sirovina te potiče rast trgovine. Povećana mobilnost radne snage također može rezultirati boljim pristupom radnoj snazi i potencijalno nižim troškovima poslovanja za tvrtke u regiji.

Zdravstveni sektor također profitira od bolje prometne infrastrukture. Brži i sigurniji pristup zdravstvenim ustanovama povećava dostupnost zdravstvene skrbi za stanovnike regije, posebice u ruralnim područjima. U hitnim situacijama, brza intervencija i transport mogu spasiti živote, stoga je adekvatna infrastruktura od ključnog značaja za zdravlje stanovništva.

Kako bi se postigla uspješna integracija prometne infrastrukture s drugim sektorima, potrebno je uspostaviti koordinaciju i suradnju među relevantnim vlastima, privatnim sektorom i organizacijama civilnog društva. Partnerstvo između tih aktera omogućava usklađivanje ciljeva i resursa te zajednički rad na projektima koji imaju koristi za cijelu zajednicu. U suštini,

integracija različitih sektora s razvojem prometne infrastrukture ključna je za ostvarivanje cjelovitog i održivog razvoja Zadarske županije.

S obzirom na osjetljive ekosustave na otocima i obali, razvoj mora biti temeljen na načelima održivosti i brige za okoliš. Zadarska županija, s obiljem prirodnih ljepota, obalnih područja i otočkih ekosustava, ima odgovornost osigurati da razvoj prometne infrastrukture i drugih sektora ne ugrožava te prirodne resurse. Održivost u ovom kontekstu znači pridržavanje najviših ekoloških standarda kako bi se očuvala jedinstvena prirodna baština regije.

Jedno od ključnih područja kojima treba posvetiti pažnju je vodnogospodarska infrastruktura. Vodni resursi, uključujući rijeke, jezera i podzemne vode, igraju ključnu ulogu u očuvanju ekosustava i opskrbi pitkom vodom. Stoga je važno osigurati da se razvoj prometne infrastrukture ne odvija na način koji bi negativno utjecao na vodne resurse. To uključuje zaštitu vodenih ekosustava, očuvanje vodnih tokova i ograničavanje onečišćenja vode.

Sustavi za gospodarenje otpadom također su ključni za održiv razvoj. S porastom broja stanovnika i turista, povećava se i količina otpada. Važno je implementirati učinkovite sustave recikliranja i zbrinjavanja otpada kako bi se smanjio negativan utjecaj na okoliš. Otpad treba pravilno razdvajati i zbrinjavati, a istovremeno treba ulagati u edukaciju i podizanje svijesti o važnosti očuvanja okoliša.

Zaštita prirode i okoliša također igra ključnu ulogu u očuvanju ekosustava. Zadarska županija ima bogatstvo biološke raznolikosti, uključujući zaštićena područja, parkove prirode i rezervate. Očuvanje ovih područja zahtijeva stroge mjere zaštite i monitoring kako bi se spriječilo uništavanje prirodne baštine. Potrebno je ulagati u programe očuvanja ugroženih vrsta, obnovu degradiranih ekosustava te praćenje utjecaja razvoja na okoliš.

U konačnici, održivi razvoj u Zadarskoj županiji trebao bi kombinirati potrebe za prometnom infrastrukturom s brigom za očuvanje ekosustava i prirode. To zahtijeva dosljedno provođenje politika održivosti, suradnju sa stručnjacima za okoliš i aktivno sudjelovanje zajednice u zaštiti prirodnih resursa. Samo kroz takav holistički pristup može se osigurati da razvoj ne ugrožava, već potiče očuvanje jedinstvene prirodne ljepote Zadarske županije za buduće generacije.

6. ZAKLJUČAK

Prometna povezanost Zadarske županije predstavlja ključni čimbenik njezinog gospodarskog, društvenog i ekološkog razvoja. Unatoč nekim pozitivnim aspektima, poput dobre prometne povezanosti s ostatkom Hrvatske i Europom zahvaljujući glavnim cestovnim pravcima i lukama poput Luke Zadar, postoje značajne razlike u razvijenosti prometne infrastrukture unutar same županije.

Glavne ceste koje povezuju Zadar s drugim gradovima su u relativno dobrom stanju, ali stanje lokalnih cesta i prilaza ruralnim područjima zaostaje. Nedostatak održavanja i infrastrukture poput biciklističkih i pješačkih staza predstavljaju ozbiljnu prepreku za sigurnost i mobilnost stanovnika. Otočka povezanost s kopnom i međusobno često je problematična zbog nedostatka funkcionalne željeznice i problema u trajektnom i linijskom prometu.

Razvoj digitalne infrastrukture postaje sve važniji, jer će poboljšati upravljanje prometom, potaknuti gospodarski rast i osigurati dostupnost digitalnih usluga. Nedostatak financiranja često je prepreka za infrastrukturne projekte, pa je privlačenje investitora i suradnja s nacionalnim i europskim tijelima ključna.

Integracija različitih sektora, kao što su turizam, poljoprivreda, IT industrija, zdravstvo, presudna je za maksimiziranje koristi od razvoja prometne infrastrukture. Koordinacija između sektora treba biti prioritet kako bi se ostvarila sinergija između različitih aspekata razvoja.

Konačno, razvoj prometne infrastrukture u Zadarskoj županiji mora biti i održiv; osim o gospodarskom prosperitetu, u promišljanju razvoja prometne infrastrukture svakako treba voditi računa i o elementima očuvanja okoliša, zdrava stanovništva, sigurnosti svih sudionika u prometu itd.

LITERATURA

1. Ban, I. (2001). Problemi prometa i turizma u tranzicijskim zemljama. *Ekonomski misao i praksa*, 10(1), 9-33.
2. Horak, S. (2007). Turizam i promet. Studij turizma, Zagrebačka škola za menadžment.
3. Igrac, I. (2017). Značaj prometa za hrvatski turizam (Završni rad). Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli. Preuzeto s <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:137:908450>
4. Janković, M. (2020). Višekriterijska analiza prometnih rješenja u Zadarskoj županiji primjenom metode Analitičkog hijerarhijskog procesa (diplomski rad). Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Fakultet prometnih znanosti. Preuzeto s: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:119:511445>
5. Kokić, S. (2019). Turizam Zadarske županije (Završni rad). Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Prirodoslovno-matematički fakultet. Preuzeto s: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:217:540855>
6. Matulj, K. (2016). Promet u funkciji razvoja turizma Zadarske županije (Diplomski rad). Rijeka: Sveučilište u Rijeci, Pomorski fakultet. Preuzeto s: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:187:231068>
7. Mrnjavac, E. (2002). Promet u turizmu. Fakultet za turizam i hotelski menadžment, Opatija.
8. Šiljeg, S., Domazetović, F., & Pejdo, A. (2016). Značajke tehničke opremljenosti grada Zadra. *Geoadria*, 21(2), 237-254.
9. Šimulčik, D. (1996). Prometna infrastruktura funkcija gospodarskog razvoja. *Ekonomski misao i praksa*, 5(1), 257-263.
10. Šolman, S. (2010). Uloga cestovnog prometa u turizmu Hrvatske. *Acta turistica nova*, Vol 4, No 2, str. 231-246. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/157744>
11. Smolić, D. (2022). Optimizacija javnoga prigradskog linijskog putničkog prijevoza na području Zadarske županije (Diplomski rad). Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Fakultet prometnih znanosti. Preuzeto s: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:119:220544>
12. Vuković, I. (2000). Perspektive ekonomskog i turističkog razvoja u Europi. *Ekonomski misao i praksa*, 9(1), 79-95.
13. Zadarska županija. (2021). Plan razvoja Zadarske županije za razdoblje od 2021. do 2027. godine. <https://www.zadarska->

zupanja.hr/images/dokumenti/314/Plan_razvoja_Zadarske_%C5%BEupanije_za_razdoblje_od_2021._do_2027._godine.pdf

SAŽETAK

Ovaj rad istražuje ključne izazove i probleme vezane uz prometnu povezanost Zadarske županije te ističe potrebu za hitnim rješavanjem problema kako bi se potaknuo gospodarski rast i poboljšala kvaliteta života stanovnika. Analizira se stanje postojeće prometne infrastrukture, nedostatak adekvatnih investicija, sigurnosne probleme i izazove vezane uz turizam i ekologiju. Također, naglašava se važnost promicanja održivih rješenja i tehnologija u prometu kako bi se sačuvala prirodna okolina. Kroz težište na modernizaciji i povezivanju s drugim regijama, rad naglašava potrebu za dugoročnim planovima i resursima kako bi se osigurala bolja povezanost i iskorištavanje gospodarskog potencijala Zadarske županije.

Ključne riječi: Prometna povezanost, Zadarska županija, infrastruktura.

ABSTRACT

This paper explores the key challenges and issues related to the transportation connectivity of Zadar County, emphasizing the urgent need for addressing these problems to stimulate economic growth and enhance the quality of life for residents. It analyzes the condition of maintaining the existing transportation infrastructure, the lack of adequate investments, safety issues, and challenges associated with tourism and ecology. Furthermore, it underscores the importance of promoting sustainable transportation solutions and technologies to preserve the natural environment. Through a focus on modernization and connectivity with other regions, the paper emphasizes the need for long-term plans and resources to ensure better connectivity and the utilization of the economic potential of Zadar County.

Keywords: Traffic connectivity, Zadar County, infrastructure